

IPA – Instrument za
pretpristupnu podršku

Primjeri IPA projekata na sjeveru Crne Gore

Poštovani,

Crna Gora je na putu pristupanja Evropskoj uniji. Mišljenja smo da građanima treba obezbijediti više informacija o pravima i obavezama, prednostima, ali i nedostacima vezanim za članstvo u EU.

Shodno tome, potrebno je obezbijediti i prilagoditi relevantne informacije za sve građane i specifične ciljne grupe, kako bismo im pomogli da bolje razumiju proces evropskih integracija, kao i ono što je do sada postignuto na tom putu. Ono što je evidentno je da postoji potreba za promocijom evropskih programa podrške i širenjem informacija o pozivima EU za podnošenje projektnih predloga, kako bi što više potencijalnih korisnika na vrijeme dobilo relevantne informacije i pripremilo se za apliciranje, a što bi rezultiralo boljim sprovođenjem javnih politika i u krajnjem većim stepenom povlačenja raspoloživih sredstava.

Projekat „Hajde da razgovaramo o EU 2“, koji realizuje FORS Montenegro i u okviru koga je izrađena ova brošura, uključuje posebno osmišljene aktivnosti koje doprinose boljem informisanju domaće javnosti o procesu pristupanja Evropskoj uniji, pravima i obavezama koje proizilaze iz članstva i napretku koji Crna Gora postiže na putu ka EU. Projekat se realizuje u opštinama

Berane, Andrijevisa, Plav, Rožaje, Bijelo Polje, Žabljak, Šavnik, Plužine i Pljevlja, u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore i lokalnim upravama iz ciljnih opština.

S tim u vezi, u okviru projekta se realizuje aktivnost promocije Instrumenta za pretpristupnu podršku - IPA, zbog čega je i izrađena ova brošura koja sadrži informacije o IPA programu i primjerima projekata realizovanih u sjevernom regionu Crne Gore u cilju predstavljanja mogućnosti koje imamo na raspolaganju kao zemlja kandidat.

Naša namjera nije da namećemo mišljenje, niti da zastupamo određeni stav, već da doprinesemo da građani Crne Gore na osnovu relevantnih i tačnih informacija donesu sopstveni sud o pristupanju naše zemlje Evropskoj uniji.

Nadamo se da će svako ko pročita ovu brošuru makar malo unaprijediti svoje znanje o procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji i o mogućnostima koje nudi IPA.

Ako smo u tome uspjeli, pa i u najmanjoj mjeri, onda smo mi svoj cilj i ispunili.

Drugarski pozdrav,
FORS Montenegro
Izvršni direktor
Veselin Šturanović

Uvaženi čitaoc,

Crna Gora kroz proces integracije prolazi kroz cijeli niz reformi koje doprinose boljem životnom standardu i kvalitetu života naših građana. U tom procesu EU je naš partner koji pomaže da izgradimo i ojačamo društvo za koristi i izazove koje nude kako pristupni pregovori, tako i članstvo u Uniji. U tom pogledu, finansijska podrška koju dobijamo od Evropske unije je ključna za bolje i kvalitetnije sprovođenje ovih reformi.

U proteklih sedam godina smo stekli značajno iskustvo i sproveli brojne projekte koji su doprinijeli unapređenju kvaliteta života naših građana. U okviru iznosa od 245 miliona eura koliko je Crna Gora imala na raspolaganju u ovom periodu, realizovali smo 102 nacionalna projekta i 174 projekta bilateralne i transnacionalne saradnje.

Bitno je istaći da je Crna Gora sufinansirala projekte iz Nacionalnog programa sa više od 100 miliona eura, dok je za programe prekogranične i transnacionalne saradnje iznos nacionalnog sufinansiranja 4,4 miliona eura.

Nadalje, Crna Gora je uzela aktivno učešće u regionalnim projektima koji su podržani kroz Višekorisničku IPA-u. U pitanju je 125 regionalnih projekata za sve zemlje korisnice. Takođe, u sklopu Zapadnobalkanskog investicijskog okvira Crna Gora sprovodi 24 nacionalna projekta i učestvuje u deset regionalnih projekata.

Dosadašnja sredstva su, u najvećoj mjeri, iskorištena za podršku usklađivanja zakonodavstva, daljoj zaštiti životne sredine, unapređenju saobraćaja, jačanja oblasti pravde i unutrašnjih poslova, reforme javne uprave, socijalnog razvoja, poljoprivrede i ruralnog razvoja, kao i za prekogranične i transnacio-

nalne projekte saradnje.

Što je još važnije, tokom proteklih sedam godina, institucije i organizacije u Crnoj Gori su, kroz snaženje saradnje i razvoj vještina i praktičkih znanja, unaprijedile svoje sposobnosti za ispunjavanje obaveza iz procesa pristupanja. Znanje i iskustvo koje stičemo u sprovođenju projekata predstavlja dobru i temeljnu pripremu za buduće korake. To je posebno važno imajući u vidu da je EU iz IPA sredstava za novu finansijsku perspektivu 2014-2020. opredijelila za Crnu Goru 270,5 miliona eura, što predstavlja značajnu podršku pregovaračkom procesu.

Konačno, kako bismo sve ovo kvalitetno sproveli, u Crnoj Gori smo osnovali sva potrebna tijela koja su zadužena za pripremu, sprovođenje i nadgledanje sprovođenja projekata koji se finansiraju iz IPA sredstava, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou.

Kroz ovu brošuru ćete se поблиže upoznati sa svim ovim strukturama. Takođe, brošura pruža informacije o programima Unije koji su na raspolaganju Crnoj Gori.

Partnerstvo s nevladinim organizacijama predstavlja pozitivno iskustvo i dodatni podsticaj. Zahvaljujem NVO FORS Montenegro što je prepoznala značaj promocije pretpristupnih projekata u Crnoj Gori i inicirala izradu ove brošure u saradnji s Ministarstvom vanjskih poslova i evropskih integracija.

Takođe, učesnicima svih realizovanih projekata čestitam na uspješno završenom poslu i želim da u budućnosti imamo što više sličnih aktivnosti kojima ćemo dodatno spajati i snažiti veze između Evropske unije i Crne Gore.

**AMBASADOR
Aleksandar Andrija PEJOVIĆ**

1. Uvodne napomene o Evropskoj uniji i procesu evropskih integracija Crne Gore

Evropsku uniju čini 28 zemalja članica koje su odlučile da postepeno povezuju svoje znanje i iskustvo, resurse i sudbine. Zajedno, tokom perioda proširenja od 50 godina, izgradile su zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, u isto vrijeme održavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena dijeljenju svojih dostignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan njenih granica. Osnovana je u skladu sa Ugovorom o osnivanju Evropske unije i zasnovana na saradnji zemalja članica na poljima zajedničke vanjske i sigurnosne politike, pravosuđa, unutrašnjih poslova, ekonomske i monetarne unije, te zajedničke poljoprivredne politike. Pet glavnih institucija Evropske unije su Evropski parlament, Savjet Evropske unije, Evropska komisija, Sud pravde i Revizorski sud.

Evropska unija je glavni činilac na području međunarodne saradnje i pomoći pri razvoju.

Ona je takođe i najveći međunarodni donator humanitarne pomoći. Pomoć je prilagođavana potrebama koje su se vremenom mijenjale. Na početku, fokus je bio na humanitarnoj pomoći. Kasnije je koncentrisana na obnovu infrastrukture, kao i podsticanje pomirenja i povratak izbjeglica. Nakon toga, pažnja je usmjerena na razvoj državnih institucija i zakonodavstva, te usklađivanje sa zakonodavstvom Evropske unije. Nadalje, usmjerena je na jačanje demokratije i vladavine prava, ljudskih prava, civilnog društva i medija, tržišne ekonomije, te na regionalnu saradnju između država. Cilj je unapređenje stabilnosti u regionu kao i tješnje povezivanje sa EU.¹

Članstvo u Evropskoj uniji je strateški cilj Crne Gore. Za kratko vrijeme u Crnoj Gori su sprovedene sveobuhvatne društvene reforme i ostvaren značajan napredak na evropskom putu, a u narednim godinama nastavlja se sa ispunjavanjem evropskih zadataka kako bismo osigurali mjesto u Evropskoj uniji. Crna Gora je zemlja kandidat koja je trenutno u fazi pregovora o članstvu, što čini najzahtjevniju fazu procesa evropske integracije, a koja doprinosi usklađivanju cjelokupnog sistema po EU standardima i vrijednostima. To je dug put transformacije cijelog društva, ali mu je cilj stvaranje uslova za bolji život naših građana, što je suština opredjeljenja Crne Gore za proces evropske integracije.

Pregovori o članstvu u Evropskoj uniji između države kandidata i država članica EU vode se o uslovima i načinu prihvatanja i sprovođenja pravne tekovine EU. U svrhu pregovora o članstvu, pravna tekovina EU se dijeli na poglavlja pregovora kojih

ima 35. Pregovara se u 33 poglavlja, a do sada je Crna Gora privremeno zatvorila dva pregovaračka poglavlja: 25 – Nauka i istraživanje i 26 – Obrazovanje i kultura, a otvorena su i sljedeća poglavlja: 4 – Slobodno kretanje kapitala, 5 – Javne nabavke, 6 – Privredno pravo, 7 – Pravo intelektualne svojine, 10 – Informaciono društvo i mediji, 20 – Preduzetništvo i industrijska politika, 23 – Pravosuđe i temeljna prava, 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost, 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika i 32 – Finansijski nadzor.²

2 Više informacija o procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji na sljedećoj internet stranici
<http://www.mvpei.gov.me/rubrike/Evropske-integracije/>

2. IPA – Instrument pretpristupne podrške

Kako bi podržala države kandidate i potencijalne kandidate u naporima da ispune kriterijume za članstvo u EU, Evropska komisija je 2006. odlučila da sve dotadašnje oblike podrške zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo (PHARE - podrška za mjere izgradnje institucija, promovisanje ekonomske, socijalne kohezije i prekogranične saradnje; SAPARD - podrška poljoprivrednom i ruralnom razvoju; ISPA – zaštita životne sredine i infrastrukturni projekti u oblasti saobraćaja; CARDS – finansijski instrument za zemlje Zapadnog Balkana) objedini u jedan univerzalni instrument.

Ukupan budžet Instrumenta pretpristupne podrške (*Instrument for Pre-accession Assistance - IPA*) za period 2007-2013. iznosi 11,5 milijardi eura. Cilj Instrumenta je da pomogne zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo da napreduju ka ispunjavanju Kopenhaških političkih i ekonomskih kriterijuma, kao i usvajanju i primjeni evropskog zakonodavstva.

IPA je osmišljena na način da obezbjeđuje podršku u zavisnosti od napretka koju svaka pojedinačna zemlja korisnica ostvari, potreba izraženih u strateškim dokumentima, kao i statusa na putu evropske integracije.

IPA u fokusu ima dva glavna prioriteta i to:

- Pomoć zemljama u ispunjavanju političkih, ekonomskih i kriterijuma koji se odnose na usvajanje pravne tekovine EU, kao i izgradnju administrativnih kapaciteta i jačanje pravosuđa;
- Pomoć zemljama u procesu priprema za korišćenje strukturnih i kohezijskih fondova EU nakon pristupanja Evropskoj uniji.

Pomoć zemljama kandidatima, kao i potencijalnim kandidatima, treba da doprinese njihovim naporima u čiju jačanja demokratskih institucija i vladavine prava, reforme državne uprave, reforme privrede, poštovanja ljudskih i manjinskih prava, promocije rodne ravnopravnosti, jačanja civilnog društva, unapređenja regionalne saradnje, kao i dostizanja održivog razvoja i smanjenja siromaštva.

2.1. IPA I (2007-2013)

IPA 2007-2013. je pružala podršku zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima u ispunjavanju pretpristupnih kriterijuma i pripremala ih za upravljanje fondovima Evropske unije.

Kada je u pitanju programiranje Instrumenta, Komisija je pripremala za svaku zemlju korisnicu Višegodišnji indikativni planski dokument (Multi-annual Indicative Planning Document – MIPD) kojim su se utvrđivale strateške linije u pružanju pomoći datoj zemlji za sve komponente kojima ima pristup. Na osnovu MIPD, nacionalne vlasti zemalja korisnica su pripremale godišnje (Komponenta I) ili višegodišnje programe (sve ostale komponente), koje su sadržale mjere i specifične aktivnosti koje mogu biti finansirane u okviru IPA programa.

Da bi se obuhvatile glavne potrebe država u procesu evropske integracije, IPA podrška zemljama potencijalnim kandidatima i kandidatima za članstvo sprovodi se kroz pet komponenti i to:

- Podrška tranziciji i institucionalnoj izgradnji;
- Prekogranična saradnja (Crna Gora učestvuje u prekograničnim programima sa Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Hrvatskom, Srbijom i Kosovom³, Jadranskom prekograničnom programu i dva transnacionalna programa – Mediteranski i Jugoistočna Evropa);
- Regionalni razvoj;
- Razvoj ljudskih resursa;
- Ruralni razvoj.

U ovom trenutku, Crna Gora koristi podršku u okviru prve dvije IPA komponente, kojom centralizovano upravlja Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, dok je akreditacija za decentralizovano upravljanje sredstvima III i IV komponente dodijeljena Crnoj Gori i očekuje se potpisivanje Finansijskog sporazuma.

Evropska unija je opredijelila 245 miliona eura bespovratne finansijske podrške Crnoj Gori za realizaciju nacionalnih IPA programa, za programski period 2007-2013. U okviru I komponente kroz 102 nacionalna projekta odobreno je preko 165 miliona eura finansijske podrške. Kada je u pitanju II komponenta, u okviru programa bilateralne i transnacionalne saradnje do sada je realizovano ili je u realizaciji 174 projekta, čija je vrijednost u Crnoj Gori 27 miliona eura. Operativnim programom za III komponentu predviđena je finansijska podrška u iznosu od 23 miliona eura, koja je usmjerena na regionalni razvoj, tj. na aktivnosti planirane u oblastima zaštite životne sredine, održi-

vog razvoja i razvoja saobraćaja, dok je za IV komponentu opredijeljeno 6 miliona eura i to za podršku u oblasti razvoja ljudskih resursa - zapošljavanju, obrazovanju, naučno-istraživačkom radu i društvenom razvoju. Kada je u pitanju V komponenta – Ruralni razvoj, sredstva opredijeljena za 2012-2013. u iznosu od 10,5 miliona eura preusmjerene su iz V komponente u I komponentu IPA.

Pored podrške koju državama korisnicama Instrumenta pruža za realizaciju nacionalnih programa, Evropska unija u okviru Višekorisničkog instrumenta pretpristupne podrške – MB IPA (*Multi-beneficiary IPA*) pruža podršku u realizaciji programa koji se odnose na pitanja od zajedničkog interesa za sve korisnike u okviru I komponente, tj. na zajedničke potrebe više zemalja korisnica, i koji teže da postignu ekonomičnost i efikasnost u implementaciji. Kroz ovaj program 2007-2013, Evropska komisija sprovodi 125 regionalnih projekata ukupne vrijednosti 746.680.150 eura za sve zemlje korisnice.

Zapadnobalkanski investicijski okvir – ZIO (*Western Balkan Investment Framework – WBIF*) osnovali su Evropska komisija i međunarodne finansijske institucije, kao vodeći subjekti u obezbjeđivanju donacija i razvojnih investicija u regionu Zapadnog Balkana. Cilj ovog instrumenta je stvaranje veće sinergije između donatora i investitora, kako bi sredstva koja su dostupna kroz kredite međunarodnih finansijskih institucija na što efikasniji način bila iskorištena od strane zemalja korisnica. U okviru deset poziva ZIO, Crnoj Gori su odobrena 24 nacionalna projekta ukupne vrijednosti 17.448.000 eura, dok je Crna Gora jedan od korisnika i u 10 regionalnih projekata ukupne vrijednosti 43.334.600 eura.

Programi Unije (*European Union Programmes*) predstavljaju jedan od značajnih instrumenata pretpristupne strategije EU i omogućavaju neposredno upoznavanje zemalja kandidata sa zajedničkim politikama EU. Crna Gora je u periodu 2007-2013. učestvovala u sedam programa Unije za koje je finansijska podrška za plaćanje dijela godišnjeg učešća obezbijedena iz IPA programa.

Takođe, Crna Gora koristi programe Tajeks (*TAIEX – Technical Assistance Information Exchange Office*) i Tvining (*Twining*). Cilj Tajeksa je pružanje kratkoročne tehničke pomoći u oblasti usklađivanja, primjene i sprovođenja zakonodavstva EU, dok Tvining ima za cilj da pruži podršku u jačanju administrativnih kapaciteta, usklađivanju nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i usvajanje politike i prakse EU.⁴

Po završetku IPA programskog perioda 2007-2013, EU je nastavila da pomaže zemljama u procesu pristupanja, kroz inovirani Instrument za pretpristupnu podršku IPA II za period 2014-2020.

⁴ Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija, Informacija o programima podrške Evropske unije Crnoj Gori u 2013.

2.2. IPA II (2014-2020)

IPA II predstavlja novi okvir za pretpristupnu podršku Evropske unije za period 2014-2020. Najvažnija novina IPA II je njen sektorski pristup, pri čemu planirana podrška mora biti utemeljena na prioritetima definisanim u nacionalnim strateškim dokumentima, strateškim dokumentima EU i odnositi se na oblasti u kojima su potrebna značajnija unapređenja za pripremu zemlje za članstvo u EU. Podrška zemljama korisnicama se pruža na osnovu planskog dokumenta za narednih 7 godina - Indikativnog strategijskog dokumenta (*Indicative Strategy Paper*). Izrađen je tako da bude u skladu sa nacionalnim strategijama navedenim u Indikativnom strategijskom dokumentu za svaku zemlju, da ih dopunjuje i unapređuje, kao i da podržava regionalnu i teritorijalnu saradnju i olakšava koordinaciju i efikasne mehanizme horizontalne implementacije.

Indikativni strategijski dokument upotpunjuje dokumente na nacionalnom nivou. Dodatno uključuje rezultate i indikatore koji su specifični za regionalne programe. Dokument se oslanja na lekcije naučene iz IPA I, gdje se pokazalo da se napredak ka ispunjavanju kriterijuma za članstvo u EU najbolje postiže kombinacijom mjera planiranih kako na nacionalnom, tako i na regionalnom nivou. Ocjenjivanje koje je predviđeno će doprinijeti izboru projekata koji se fokusiraju na područja koja doprinose regionalnom razvoju. Dokument navodi da je potrebno uložiti dodatne napore da se uključi više regionalnih aktera u programiranje, kako bi se poboljšala koordinacija i vlasništvo nad projektima. IPA II ima za cilj sprovođenje reformi u okviru unaprijed definisanih sektora. Sektori su usko povezani sa strategijom proširenja, kao što su demokratija i upravljanje, vladavina prava ili rast i konkurentnost. Sektorski pristup promovise strukturne reforme koje će pomoći usklađivanju sa standardima Evropske unije. On omogućava ciljanu podršku, osiguravajući efikasnost, održivost i fokus na rezultatima. Takođe, omogućava korišćenje sektorske budžetske podrške, pod određenim uslovima. Konačno, daje više značaja mjerenju učinka: indikatori koji se

usaglašavaju sa korisnicima će pomoći da se procijeni do koje mjere su postignuti očekivati rezultati.⁵

Pomenuti dokument, koji sadrži prioritete za podršku projektima finansiranim u okviru IPA II u Crnoj Gori, je Indikativni strategijski dokument za Crnu Goru 2014-2020. ISDCG (*Indicative Strategy Paper for Montenegro 2014-2020*).⁶ Ovaj dokument predviđa usmjeravanje pretpristupne podrške Crnoj Gori kroz osam sektora:

- Demokratija i upravljanje;
- Vladavina prava i temeljna prava;
- Životna sredina i klimatske promjene;
- Saobraćaj;
- Konkurentnost i inovacije;
- Obrazovanje, zapošljavanje i socijalna politika;
- Poljoprivreda i ruralni razvoj;
- Regionalna i teritorijalna saradnja.

Na osnovu Indikativnog strategijskog dokumenta za IPA II, Crna Gora će učestvovati u 9 prekograničnih i transnacionalnih programa:

- četiri bilateralna programa (Albanija-Crna Gora, Bosna i Hercegovina-Crna Gora, Srbija-Crna Gora i Kosovo-Crna Gora);
- dva trilateralna programa (Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora i Italija – Albanija – Crna Gora);
- tri transnacionalna programa (Dunavski, Mediteranski i Jadransko-jonski program).

Prioriteti i ciljevi za podršku IPA II su osnova zajedničke procjene Vlade Crne Gore i Evropske komisije na osnovu potreba zemlje u svijetlu dosadašnjih dostignuća tokom procesa pristupanja. Elementi koji su uzeti u obzir tokom pripreme dokumenta su: postojeća nacionalna strateška dokumenta, pregled prethodne IPA podrške i naučene lekcije, dokumenti u kontekstu pregovora o pristupanju EU i rezultati konsultacija održanih u Briselu i Podgorici, između Evropske komisije, crnogorskih nacionalnih i lokalnih vlasti, predstavnika država članica EU, međunarodnih donatora kao i nezavisnih tijela i organizacija civilnog društva (OCD).

Crnoj Gori će u narednom sedmogodišnjem periodu na raspolaganju biti ukupno 270,5 miliona eura. Ovaj iznos predstavlja povećanje u odnosu na prethodnu finansijsku perspektivu 2007-2013, što se tumači kao izraz povjerenja Evropske unije u uspješno korišćenje IPA sredstava u Crnoj Gori, naročito u kontekstu pristupnih pregovora.

⁵ Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore <http://www.mvpei.gov.me/rubrike/GD-za-koordinaciju-programa-pomoci-EU/IPA-II/>

⁶ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-montenegro.pdf

Ukupna raspodjela sredstava u milionima eura za Crnu Goru je sljedeća:⁷

CRNA GORA	2014.	2015.	2016.	2017.	2018-2020.	Ukupno
a. Reforme za pripremu u članstvo u Evropskoj uniji	18.8	15.8	12.8	13.3	38.5	99.2
Demokratija i upravljanje	29.1				17.8	46.9
Vladavina prava i osnovna prava	31.6				20.7	52.3
b. Socio-ekonomski i regionalni razvoj	14.8	8.4	14.8	13.3	39.4	90.8
Životna sredina i klimatske promjene	18.8				18.7	37.5
Saobraćaj	20.2				11.8	32.1
Konkurentnost i inovacije	12.3				8.9	21.2
c. Zapošljavanje, socijalne politike, obrazovanje, promocija rodne ravnopravnosti i razvoj ljudskih resursa	3.5	4.0	3.9	4.0	12.8	28.1
Obrazovanje, zapošljavanje i socijalna politika	15.3				12.8	28.1
d. Poljoprivreda i ruralni razvoj	2.5	7.4	5.9	8.9	27.7	52.4
Poljoprivreda i ruralni razvoj	24.7				27.7	52.4
Ukupno	39.5	35.6	37.5	39.6	118.5	270.5

⁷ Indikativni strategijski dokument Crne Gore za IPA 2014-2020 – ISDCG (Indicative Strategy Paper for Montenegro 2014-2020)

3. Programi Unije

Programi Evropske unije imaju za cilj unapređenje saradnje između država članica u različitim oblastima koje se tiču zajedničkih politika EU. Iako prvenstveno namijenjeni državama članicama, određeni programi dostupni su, u okviru pretpristupne podrške, i državama obuhvaćenim procesom. Države koje nijesu članice EU su u obavezi da za učešće u programima Evropske unije uplate određeni finansijski doprinos na godišnjem nivou.

Programi Unije u kojima će Crna Gora učestvovati u periodu 2014-2020. su⁸:

- Horizont 2020 (Horizon 2020)

<http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

Horizont 2020 je finansijski instrument koji je koncipiran tako da implementira odredbe vodeće inicijative EU Inovativna unija i strategije Evropa 2020, sa ciljem obezbjeđenja konkurentnosti cjelokupnog evropskog tržišta. Program je usmjeren na jačanje ekonomskog rasta u Evropi i stvaranje novih radnih mjesta, na osnovu veće stope investiranja u nauku i istraživanje.

- Kreativna Evropa (Creative Europe)

<http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>

Neki od ciljeva Kreativne Evrope su podrška organizacijama u kulturi za djelovanje na međunarodnom planu, promocija međunarodne razmjene umjetnika i profesionalaca u kulturi, finansijsko osnaživanje malih i srednjih preduzeća u kulturi, kao i podrška međunarodnim kulturnim politikama koje bi unaprijedile inovacije i nove poslovne modele.

- Erasmus +

http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_en.htm

Erasmus+ je novi program za obrazovanje, obuku, mlade i sport, koji će promovisati mogućnosti učenja za pojedince u Evropskoj uniji i izvan nje, saradnju između obrazovnih ustanova, organizacija mladih, lokalnih i regionalnih vlasti, kao i podršku u procesu reformi politika u zemljama članicama i saradnju sa zemljama koje nijesu dio EU.

- COSME

http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/cosme/index_en.htm

Program za konkurentnost preduzetništva i malih i srednjih preduzeća – COSME, ima za cilj jačanje konkurentnosti i održivosti preduzeća Evropske unije, uključujući sektor turizma, podsticanje preduzetničke kulture i rasta malih i srednjih preduzeća.

- Evropa za građane (Europe for Citizens)

https://eacea.ec.europa.eu/europe-for-citizens/news/europe-for-citizens-funding-programme-for-period-2014-2020-officially_en

Cilj ovog programa je da se Evropa približi svojim građanima i da im se omogući veće učešće u procesu odlučivanja i kreiranja evropskih politika. Kroz ovaj program građani imaju mogućnost da se uključe u transnacionalne razmjene i aktivnosti saradnje sa organizacijama iz različitih zemalja i tako doprinesu razvoju osjećaja pripadnosti zajedničkim evropskim vrijednostima.

- Evropski program za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>

Program za zapošljavanje i socijalne inovacije podržaće inovativne mjere socijalne politike, promovisanje mobilnosti radne snage, olakšavanje pristupa mikrokreditima, podsticanje socijalnog preduzetništva i slično.

- Carine (Customs)

http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/cooperation_programmes/customs2020/index_en.htm

Program Carine 2020. će podržavati saradnju između nadležnih tijela za carinu u Evropskoj uniji i olakšati umrežavanje, zajedničke aktivnosti i jačanje kapaciteta institucija, a u isto vrijeme će podržati razvoj informatičke infrastrukture kako bi se omogućio razvoj elektronske carine.

- Fiskalis (Fiscalis)

http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/tax_cooperation/fiscalis_programme/fiscus/index_en.htm

Programom Fiskalis se želi obezbijediti razvoj pouzdanog i funkcionalnog poreskog sistema na unutrašnjem tržištu EU, jačanjem saradnje između država koje učestvuju, njihovih administracija i službenika. Pored toga, program je namijenjen i informisanju i prenošenju iskustava i znanja među zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU.

4. Primjeri projekata financiranih iz IPA sredstava

Primjeri infrastrukturnih projekata koje su realizovale ciljne opštine (Grant šema za male infrastrukturne projekte IPA 2008. i IPA 2010):

Unapređenje kapaciteta Službe zaštite i spašavanja u Beranama

– Cilj projekta je izgradnja objekta za Službu zaštite i spašavanja u Beranama i unapređenje njenih infrastrukturnih kapaciteta, povećanje nivoa znanja spasilaca i nivoa informisanosti građana o preventivnim mjerama od svih nepogoda.

Uspostavljanje funkcionalne parking infrastrukture u Bijelom Polju

- Cilj projekta je izgradnja parking garaže i kategorizacija i obilježavanje parking mjesta u gradu, uspostavljanje javne ustanove – Servis i izgradnja njenih kapaciteta kroz nabavku tehničke opreme, upošljavanje službenika i obezbjeđivanje obuke za predstavnike institucija, koje su direktno odgovorne za implementaciju saobraćajnih pravila. Pored toga, unaprijeđen je nivo informisanosti i saobraćajne kulture građana kroz medijsku kampanju.

Izgradnja trotoara u ulici Rifata Burdževića u opštini Rožaje - Cilj projekta je osigurana bezbjednost pješaka, uključujući posebne grupe kao što su djeca i invalidi, poboljšanjem putne infrastrukture kroz izgradnju pješačke staze duž ulice Rifata Burdževića i unaprijeđen nivo informisanosti građana i učenika o načinima bezbjednog korišćenja puteva.

Rekonstrukcija puta Zabrđe – Gradišnica u Andrijevici – Cilj projekta je unapređenje socio-ekonomskog razvoja u ruralnom dijelu opštine Andrijevice kroz poboljšane saobraćajne uslove izgradnjom savremene putne infrastrukture na dionici Zabrđe – Gradišnica u dužini od 7716,95 m, unapređenje saobraćajne kulture građana kroz redovnu kontrolu režima saobraćaja, a i saradnje sa lokalnim stanovništvom i relevantnim institucijama u oblasti razvoja turizma i poljoprivrede.

Izgradnja zgrade Službe zaštite i spašavanja u Plavu – Cilj projekta je unapređenje postojeće komunalne infrastrukture u opštini Plav kroz projekat izgradnje zgrade Službe zaštite i spašavanja, kao i poboljšanje uslova života i bezbjednosti svih građana i bolja zaštita ljudskih života i prirodnih i kulturnih resursa koji će uticati na ekonomski i turistički razvoj ovog područja.

Modernizacija parking infrastrukture u opštini Pljevlja -

Cilj projekta je bio unapređenje socio-ekonomskog razvoja opštine Pljevlja kroz investiciju u oblasti gradskog saobraćajnog sistema kao i proširenje postojeće gradske parking infrastrukture i jačanje svijesti o bezbjednosti

u saobraćaju na teritoriji opštine Pljevlja. Realizacija projekta je obezbijedila izgradnju podzemne parking garaže sa 136 parking mjesta u centru grada i omogućila brže i efikasnije obavljanje svakodnevnih poslova i u značajnoj mjeri uticala na smanjenje saobraćajne gužve, ali i na povećanje stepena bezbjednosti pješaka u centralnoj gradskoj zoni.

Izgradnja i tehničko opremanje zgrade Službe zaštite i spašavanja u opštini Šavnik -

Cilj projekta je socio-ekonomski razvoj opštine Šavnik kroz adekvatnu sigurnost ljudi, imovine i prirodnih resursa na području opštine i okoline, kao i razvijanje kapaciteta i poboljšanje uslova za rad za Službu zaštite i spašavanja u oblasti prevencije i zaštite od požara. Projektom su unaprijeđeni infrastrukturni kapaciteti Službe zaštite i spašavanja u Šavniku, a povećan je nivo znanja zaposlenih i građana o požarima.

Rekonstrukcija dijela lokalnog puta Crkvičko Polje-Nikovići u Plužinama -

Cilj projekta je razvoj turizma i privrede u opštini, ali i poboljšanje uslova života za lokalno stanovništvo kroz asfaltiranje puta u ruralnom regionu u Plužinama (put Crkvičko Polje-Nikovići čija je dužina 8,6 km).

Primjeri projekata finansiranih u okviru programa prekogranične saradnje u ciljnim opštinama:

- **Održivi prekogranični razvoj opština Foča i Plužine** - projekat je realizovan od strane Opštine Foča i Opštine Plužine u partnerstvu sa turističkim organizacijama Foča i Plužine, a odobren je u okviru Programa prekogranične saradnje Bosna i Hercegovina – Crna Gora. Glavni cilj projekta je povećanje potencijala za prekograničnu saradnju između Bosne i Hercegovine i Crne Gore, što doprinosi procesu pristupanja Evropskoj uniji obje zemlje kao i održivom razvoju u pograničnim oblastima, a specifični cilj je povećanje društveno-ekonomskog razvoja opština Foča i Plužine kroz saradnju između aktera iz javnog, privatnog i civilnog sektora u okviru glavnih razvojnih oblasti: turizam, ruralni razvoj i zaštita životne sredine.
- **Održivi turizam za jednake šanse** - projekat je realizovan od strane opština Prijepolje i Berane, dok su SNV – Holandska razvojna organizacija, UNDP – Program za razvoj ujedinjenih nacija, Turistička organizacija Berane, Turistička organizacija Prijepolje i Regionalna razvojna agencija Zlatibor bili partneri u implementaciji projekta. Cilj ovog projekta, koji je odobren u okviru Programa prekogranične saradnje Srbija – Crna Gora, je unapređenje turističke ponude u Beranama i Prijepolju kroz unapređenje turističkih infrastrukturnih kapaciteta, poboljšanu saradnju i ojačane kapacitete subjekata u sektoru turizma i zajedničku turističku promociju.

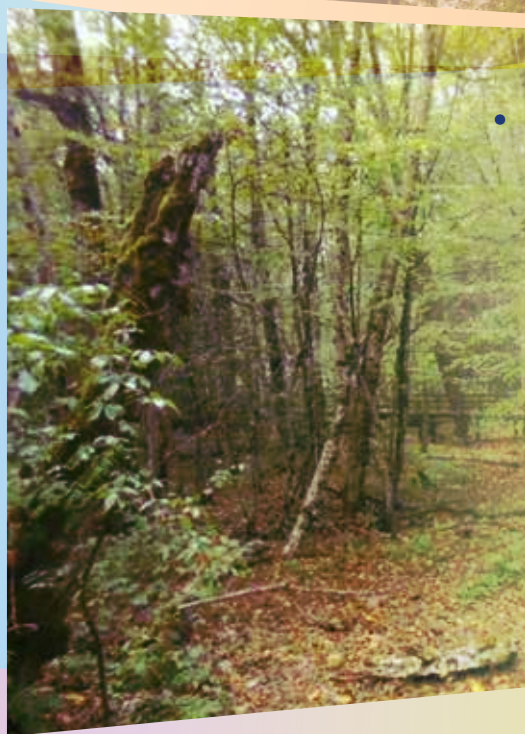

- **Razvoj održivog biciklizma** – projekat je realizovan od strane opština Pljevlja i Kraljevo, dok su partneri na projektu bili Turistička organizacija Pljevlja, Biciklistički klub „Rudar” iz Pljevalja, Turistička organizacija Kraljevo i Biciklistički klub „Čiker”. Odobren je u okviru Programa prekogranične saradnje Srbija – Crna Gora. Opšti cilj projekta je doprinos unapređenju rekreativnog turizma u ciljnim opštinama kroz povezivanje ljudi i zajednica prekograničnih oblasti u cilju zajedničkog doprinosa razvoju međusobne saradnje, uz korišćenje ljudskih, prirodnih i infrastrukturnih resursa i kulturnih i sportskih vrijednosti.

- **Oснаživanje ekonomskog razvoja kroz održivo upravljanje vodnim resursima** - projekat je realizovan od strane JP Vodovod - Vodovod „Bistrica” Bijelo Polje, Opštine Bijelo Polje, Uprave za vode Crne Gore, JP Vodovod i kanalizacija Novi Pazar i Grada Novi Pazar, a odobren je u okviru Programa prekogranične saradnje Srbija – Crna Gora. Cilj projekta je stvaranje strateškog okvira za održivo i efikasno upravljanje vodnim resursima i sistemima za navodnjavanje i podizanje nivoa znanja i svijesti populacije u prekograničnoj oblasti u vezi sa potrebama i važnosti očuvanja vodnih resursa.

- **Cjelogodišnji turizam u planinskim destinacijama Bosne i Hercegovine i Crne Gore – 365** - projekat je realizovan od strane Regionalne razvojne agencije „Bjelasica, Komovi, Prokletije” iz Berana i Sarajevske regionalne razvojne agencije SERDA, dok je lokalni partner bila Opština Mojkovac, u okviru Programa prekogranične saradnje Bosna i Hercegovina – Crna Gora. Opšti cilj projekta je jačanje prekogranične saradnje i uspostavljanje jedinstvenog pristupa u razvoju ljetnjeg turizma zasnovanog na prirodnim resursima regiona.

- **Selektivno sakupljanje otpada u školama i zajednicama** - projekat je realizovan od strane Fondacije za razvoj sjevera Crne Gore - FORS Montenegro i EDEN Centra - Centar za razvoj životne sredine edukaciju i umrežavanje iz Albanije, a odobren je u okviru Programa prekogranične saradnje Albanija-Crna Gora. Cilj projekta je bio stimulisan razvoj aktivnosti selektivnog sakupljanja otpada u ruralnim i urbanim sredinama prekogranične oblasti i dat doprinos povezivanju ljudi, zajednica i razmjeni znanja i ideja u graničnoj zoni kroz aktivnosti zaštite životne sredine.

- PARHS – Preventivne akcije u sektoru reproduktivnog zdravlja** - projekat je realizovan od strane FORS Montenegro i Doma zdravlja Nikšić u saradnji sa Ministarstvom zdravlja Crne Gore, Domom zdravlja Nikšić, Domom zdravlja „Dr Nika Labović“ Berane, Domom zdravlja Pljevlja, kao i partnerima iz Srbije – Domom zdravlja Raška, Domom zdravlja Novi Pazar i Regionalnom razvojnom agencijom SEDA u okviru Programa prekogranične saradnje Srbija-Crna Gora. Cilj projekta je bilo unapređenje stanja reproduktivnog zdravlja žena u prekograničnoj zoni između Srbije i Crne Gore.

- Prekogranična zaštita i spašavanje od poplava** - projekat je realizovan od strane FORS Montenegro, Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore – Direktorata za vanredne situacije, Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije – Sektora za vanredne situacije i službi zaštite i spašavanja opština Nikšić, Berane i Pljevlja. Odobren je u okviru Programa prekogranične saradnje Srbija-Crna Gora. Cilj projekta je jačanje kapaciteta ciljnih opština i prekogranične oblasti za odbranu od poplava.

- **CLEAN – edukacija iz oblasti životne sredine** - projekat je realizovan od strane opština Nikšić, Berane, Pljevlja, Nova Varoš, Prijepolje, komunalnih preduzeća iz svih pet opština i organizacije FORS Montenegro. Odobren je u okviru Programa prekogranične saradnje Srbija-Crna Gora. Cilj projekta bilo je smanjenje negativnog uticaja otpada na zdravlje ljudi i životnu sredinu u prekograničnom projektnom području.

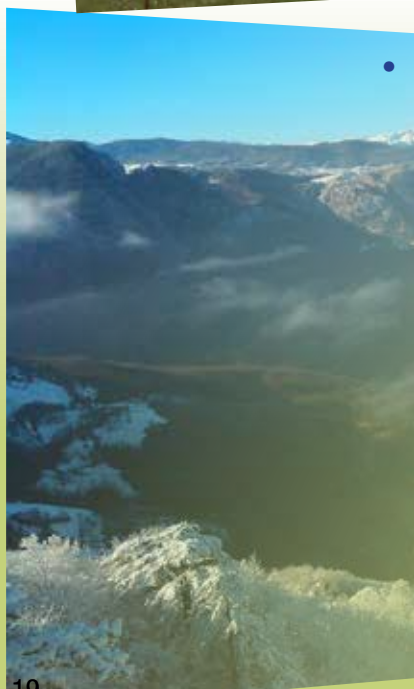

- **Uspostavljanje Via Dinarika** – Predfaza Platforme regionalne saradnje - projekat je realizovan od strane Centra za inicijative iz oblasti održivog turizma (CSTI) u partnerstvu sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma Crne Gore i Klubom ekstremnih sportova Limit iz BiH. Odobren je u okviru Programa prekogranične saradnje Bosna i Hercegovina – Crna Gora. Prekogranično područje u kojem je projekat realizovan čine Nacionalni park Sutjeska i opštine Foča, Gacko, Kalinovik, Nacionalni park Durmitor i opštine Žabljak, Šavnik i Plužine. Cilj projekta je bio poboljšati turističku valorizaciju i razvoj turizma prekogranične regije, ekonomsku diversifikaciju i revitalizaciju, kao i socijalnu koheziju u zajednicama duž inicijalne Via Dinarika rute.

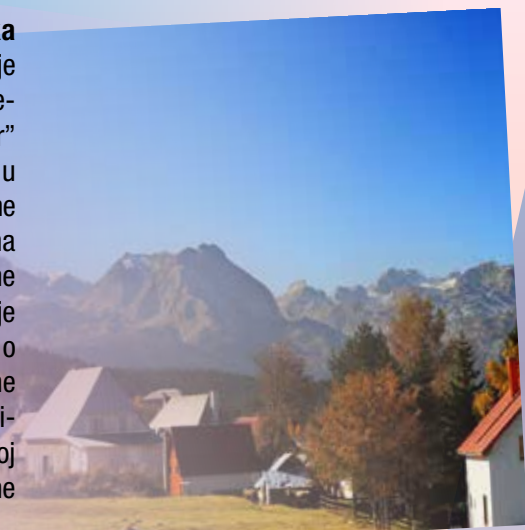

- **Podrška održivom razvoju životne sredine u prekograničnom području kroz zajedničke inicijative** – projekat se realizuje od strane Opštine Plav u partnerstvu sa Javnim komunalnim preduzećem iz Plava i NVO Demokratske integracije i razvoj i Centra Kukeš sa albanske strane. Odobren je u okviru Programa prekogranične saradnje Albanija – Crna Gora. Cilj projekta je poboljšanje zaštite, promocija i upravljanje održivim razvojem životne sredine u prekograničnom području.

- **Promovisanje povezivanja na širokopojasni internet u graničnom području Prokletija** – projekat se realizuje od strane Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije i Ministarstva inovacija i informacionih i komunikacionih tehnologija sa albanske strane. Odobren je u okviru Programa prekogranične saradnje Albanija – Crna Gora. Cilj projekta je povećanje dostupnosti povezivanja na širokopojasni internet (IBB) u pograničnim planinskim područjima Prokletija kroz primjenu najbolje tehnologije, sa ciljem promocije sektora turizma u planinskim područjima, borbe za smanjenje digitalnog jaza podržavajući sveobuhvatnost i umrežavanje glavnih poslovnih sektora i pojedinih javnih službi i uspostavljanje zajedničkih radnih struktura i procedura između partnera za održivu i efikasnu saradnju.

- **Zajedno tragovima prošlosti ka Evropskoj budućnosti** – projekat je realizovan u saradnji Mješovitog srednjoškolskog centra „17. septembar” Žabljak i Srednjoškolskog centra u Foči u okviru Programa prekogranične saradnje Bosna i Hercegovina – Crna Gora. U okviru projekta uspostavljene su čvrste partnerske veze između dvije škole, unaprijeđena znanja učenika o istoriji, prirodnim resursima okoline Foče i Durmitora, kulturnom i istorijskom naslijeđu i znanju o Evropskoj uniji, kao i Programu prekogranične saradnje.

- **Održivi turistički razvoj i zaštita životne sredine u sjevernom dijelu Crne Gore i južnom dijelu Bosne i Hercegovine** je projekat odobren u okviru Prekograničnog programa Bosna i Hercegovina – Crna Gora, a zajednički su ga realizovali organizacija COSV Italija i nacionalni park „Sutjeska”. Područje na kojem je realizovan projekat su područja nacionalnih parkova „Sutjeska” i „Durmitor”. Cilj projekta je bio uspostavljanje saradnje između nacionalnih parkova „Durmitor” i „Sutjeska” radi zajedničkog nastupa na turističkom tržištu i poboljšanja kvaliteta turističke ponude putem obuke pružatelja usluga.

Projekat „HAJDE DA RAZGOVARAMO O EU 2“

Ova brošura je izrađena u okviru projekta „Hajde da razgovaramo o EU 2“, koji realizuje FORS Montenegro, a koji je finansiran od strane Evropske unije i ima za cilj da poboljša znanje i razumijevanje građana sjeverne Crne Gore o Evropskoj uniji u cjelini, njenim vrijednostima, funkcionisanju njenih institucija i procesu integracija kroz sveobuhvatnu kampanju podizanja svijesti o ovoj temi i aktivno uključivanje ciljnih grupa.

Ovaj dvanaestomjesečni projekat se finansira iz komunikacionog budžeta Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i predstavlja dio sveobuhvatnog komunikacionog plana Delegacije EU za Crnu Goru.

Više informacija o projektu možete pronaći na internet stranici FORS Montenegro:

<http://www.forsmontenegro.org/hajde-da-razgovaramo-o-eu-mne>

Projekat finansira EU

Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore

Sadržaj ove brošure isključiva je odgovornost FORS Montenegro – Fondacije za razvoj sjevera Crne Gore i ni na koji način se ne može smatrati da odražava stavove Evropske unije.